

Ukeslutt

Arne Jon Isachsen
professor
Handelshøyskolen BI

Ukeslutt Bidragsyttere

Elisabeth Holvik, sjeføkonom, Sparebank 1
Arne Jon Isachsen, professor, Handelshøyskolen BI
Erling Røed Larsen, professor, Handelshøyskolen BI
Einar Lie, professor, Universitetet i Oslo
Aksel Mjøs, førsteamanuensis, Norges Handelshøyskole
Helle Stensbak, sjeføkonom, YS

Kina. Blir landet mer åpent og vekstkraftig? Eller et land med sensur og undertrykte talenter?

ILLUSTRASJON: NTB SCANPIX/FOTOLIA

8. mars 1421 la admiral Zheng ut på en oppdagelsesferd, med den største flåten verden til da hadde sett. Oppgaven var «å la seg hylle av barbarene bortenfor havet», skriver Gavin Menzies i sin kontroversielle bok *1421: The Year China Discovered the World*. Da admiralen returnerte to år senere, hadde stemningen endret seg. Kina skulle ikke lenger utforske verden.

Skipene til Zheng ble brent, og notatene han hadde laget om alt det de hadde sett og opplevd, ble ødelagt. Hvorfor den blå fargen – havet og det utadvendte, måtte vike plassen for den gule fargen – jorden og det innadvendte, vet vi ikke. Men at Kina tidlig på 1420-tallet sto ved en skillevei og endret kurs, det vet vi. Arbeidet med den kinesiske mur skjøt fart. Det ble forbudt å lære utlendinger kinesisk. Grenser og kyster ble med vekslende hell forsøkt lukket for privat kontakt med omverdenen. Og i 1662 bestemte keiseren at Kina skulle stenges for handel med andre land.

Avviste den engelske kongen

I 1723 nådde lord Macartney, utsendingen til det engelske kongehuset, Kina. Han fikk foretrede for keiseren, men lyktes ikke i sitt forsett på å åpne Midtens rike for handel med det britiske imperium. «Vi har alt», skrev den kinesiske keiseren i svarbrev til den engelske kongen George III, «det som folk i fremmede land produserer, har ingen som helst verdi for oss».

Denne innadvendte og selvgode holdningen likte britene dårlig. I 1840 kom de

tilbake med kanonbåter. Opiumskrigen (1840–42) endte med et sviende nederlag for kineserne. Hongkong ble avstått til britene. Shanghai og ytterligere fire havnebyer ble åpnet for handel med utlandet. Mot kinesernes vilje. Perioden som senere fikk betegnelsen «hundre års ydmykelse», hadde startet.

Herre i eget hus

1. oktober 1949 erklærer Mao etableringen av folkerepublikken Kina. Kineserne er atter herre i eget hus. Men hvor lenge var Adam i paradiset? Mao i fredstid var en større ulykke for det kinesiske folk enn hva man kan forestille seg. «Det store spranget fremover» – som skulle gi Kina et solid økonomisk oppsving – endte med hungersnød som tok livet av vel 30 millioner mennesker. Og ble i 1966 etterfulgt av Kulturrevolusjonen, nok en ufattelig tragedie for det kinesiske folket.

I desember 1978, to år etter Maos død, tar Deng Xiaoping over. Kina befinner seg igjen ved en skillevei. Fokus endres fra vedvarende revolusjon til vedvarende økonomisk vekst. Åpne opp mot resten av verden og reformere på hjemmebane. Og Deng leverer. Hans pragmatiske holdning – det spiller ingen rolle om katten er svart eller hvit, bare den fanger mus – gir rom for prøving og feiling i den økonomiske politikken.

I februar 1992, i en alder av 87 år, legger Deng Xiaoping ut på sin «sydlige reise». Hensikten er å la seg hylle av folket for de resultatene hans politikk har ført til. En

politikk som konservative krefter i Beijing er i ferd med å reversere. Bakgrunnen er studentopprøret på Den himmelske freds plass, som ble brutalt knust snaue tre år tidligere. Studentene hadde forlangt lavere inflasjon, bort med korrupsjon og innføring av demokrati. Med seg hadde de tusenvis av vanlige arbeidsfolk.

Deng får det som han vil. Den markedsorienterte økonomiske politikken videreføres.

I den etablerte økonomiske verdensorden

I desember 2001 blir Kina tatt opp som medlem i Verdens handelsorganisasjon (WTO), etter lange og krevende forhandlinger mellom president Bill Clinton og statsminister Zhu Rongji. Kina forplikter seg til å leve opp til WTOs regelverk. Midtens rike trer inn i den etablerte økonomiske verdensorden. Det skjer mer enn 200 år etter at britenes utsending til det keiserlige hoff i Beijing fikk beskjed at man der i gården ikke hadde noen som helst interesse av å handle med andre land.

Men om Kina skal lykkes med videre økonomisk vekst, og ikke falle i den såkalte «mellominntektsfellen», det vil si stagnere økonomisk på et nivå rundt det halve eller lavere av hva rike land nyter godt av, er det ikke da behov for et mer åpent samfunn? Jo, hevder mange: dersom innovasjoner og nyskaping skal blomstre i Midtens rike, kan man ikke lenger fortsette med streng sensur av ubekvemme meninger og synspunkter. Folk må fritt kunne si hva de

mener og hente informasjon fritt fra hele verden.

Det snakkes mye om behovet for mer demokrati, i hvert fall innen Partiet, og om en sterkere stilling for den dømmende myndighet. Et etablert lovverk som en uavhengig dommerstand tolker, er viktig hvis man ønsker forutsigbarhet. Og økt forutsigbarhet er av betydning for villigheten til å ta økonomisk risiko. Som i sin tur ligger bak alle innovasjoner.

Men hvordan er situasjonen? «Undertrykkingen i Kina er nå mer omfattende og alvorlig enn noen gang siden etterdønnningene fra studentopprøret i 1989», hevder professor David Shambaugh ved George Washington-universitetet i USA, en fremragende Kina-ekspert.

Samfunnet må åpnes opp

Hvis ønsket er at Kina skal produsere ting som også er skapt i Kina, det vil si blir mer innovativ og nyskapende, må samfunnet åpnes opp. Det er ikke nok med økende bevilgninger til forskning og utvikling. Frihet til å tenke det utenkelige er også påkrevet. Midtens rike synes i dag å være ved en skillevei: Et mer åpent og vekstkraftig land? Eller et land med omfattende sensur og undertrykte talenter?

Xi Jinping, som tok over som øverste leder i Kina for snart tre år siden, vil ha begge deler; et innovativt samfunn som holdes i stramme tøyler. Om han vil lykkes med dette, gjenstår å se.

● Se også reportasje fra Kina på side 6-10.